

SKATTENYTT

Officiellt organ för Taxeringsnämndsordförandenas Riksförbund

Nr 7/1958

Årg. 8

DISTRIBUTÖR AV
MEDDELANDEN FRÅN RIKSSKATTENÄMNDEN

Rättssäkerheten på taxeringsnämndsstadiet

Person- och lokalkännedom

Av länsrevisor Magnus af Ekenstam

Man står ofta frågande inför person- och lokalkännedomen. Är dess medverkan vid taxering en kvarleva från en förgångentid, då skatterna var låga och taxeringarna i hög grad byggde på ett uppskattningsförfarande eller en fullt modern företeelse, som brukas för att åstadkomma effektiv taxering i nutida mening. Kanske föranledes missbruk, där nämnden inte har andra medel och känner sig maktlös? Fråga är om inte begreppet person- och lokalkännedom under årens lopp fått ändrat innehåll.

1923 års taxeringssakkunniga framhöll exempelvis, att det syntes vara en angelägenhet av vikt att bevara ortsrepresentanternas omedelbara delaktighet i taxeringsarbetet inom lämpliga gränser och därigenom åt organisationen bevara det förtroende som otvivelaktigt funnes

till stor del tack vare ortsrepresentanternas deltagande. Att taxeringsnämnderna vid ett tidigare rådande lägre skattetryck och mindre omsorg vid deklarationernas utformning använde ortskännedomen för att tillrättalägga taxeringarna till de skattskyldigas fördel var sannolikt vanligare. Utvecklingen kan antas ha förändrat situationen.

Den förändrade situationen.

Utvecklingen torde i stort sett ha varit följande. Vid högre skattetryck ökas såväl det allmännas som de skattskyldigas krav på likformighet i bedömningsfrågor. På person- och lokalkännedom grundade individuella uppskattningar ersätts till följd härav av enhetliga värden, schabloner etc. Genom en totalt ändrad livsföring och en

utveckling mot tätare bebyggelse förefaller person- och lokalämnedomerna vidare av sig själv minska eller försvinna. Resultatet blir att både användningsområdet och möjligheten att inom det begränsade användningsområdet stödja sig på person- och lokalkänndom minskas.

Det finns vidare anledning anta att behovet av denna kännedom till följd av de senaste årens taxeringsreformer ytterligare borde ha avtagit i betydelse.

Den nya bestämmelsen om antecknings-skyldighet enligt 20 § taxeringsförordningen berör praktiskt taget alla skattskyldiga utom rena löntagare. Iakttas inte sådan anteckningsskyldighet exempelvis för tjänsteinkomsttagare med rese- och representationskostnader finns risk för skönsbedömande. De skattskyldiga kan följaktligen beräknas komma att föra anteckningar eller bevara verifikationer i en helt annan utsträckning än tidigare och taxeringarna synes därför inte i lika hög grad som tidigare behöva grundas på uppfattningar. En vidgad uppgiftsskyldighet, som omfattar inte bara leverantörer utan även kunder för kontroll av exempelvis jordbrukares och rörelseidkares taxeringar möjliggör sakliga undersökningar, som heller inte tidigare stod till buds.

Saknas inte med hänsyn till den här skisserade utvecklingen skäl att närmare skärskåda person- och lokalkänndomen? Ligger det någon nackdel i en minskad kännedom?

Bedömandena vid nedsatt skatteförmåga eller skattebefrielse för dödsbon talar ett motsatt språk och den åberopas i övrigt vid bevisningen både av de skattskyldiga och taxeringsnämndsordförandena.

Ersättning av partsförhållande.

Vid remissbehandlingen av förslaget till ny taxeringsorganisation betonades — i anledning av den föreslagna överflyttningen av eftertaxeringsinstitutet på prövningsnämnderna — person- och lokalkänndomens avgörande betydelse på taxeringsnämndsstadiet. Eftertaxeringarna ansågs i många fall innebära en fullständig omprövning av grunderna för den skattskyldiges taxering på sådant sätt, att en helt ny taxering i själva verket åsattes. Om detta blev fallet, ansågs taxeringen böra åsättas i första instans av en lekman-nämnd med lokal- och personkänndom så konstruerad, att ett partsförhållande icke uppkom mellan den skattskyldige och det allmänna.

Uttalandet kastar ett nytt ljus över person- och lokalkänndomen som funktion och särdrag i taxeringsnämndernas verksamhet. Om dessa arbetar med andra medel än taxeringsinstanserna i övrigt — skillnaden mot prövningsnämnd har genom den senaste taxeringsreformen fastställts beträffande förefintligheten av ett partsförhållande — är det av betydelse, att rättssäkerheten inte härigenom blir lidande.

Det finns nämligen en tendens att betrakta en på lösa antaganden grundad person- och lokalkänndom som representativ för dess funktionsduglighet. En oriktig användning får emellertid inte skymma de positiva värdena. Exempelvis förhindrar kännedom om förhållandena att omständigheter, som kunna tala till den skattskyldiges nackdel, liksom oklara och missvisande uppgifter tolkas bokstavligt och till förfång för den skattskyldige. Den kan naturligtvis också föranleda jämkningar till den enskildes direkta fördel. Bedöms taxeringsnämndernas arbete uteslutande

på grundval av taxeringsbesvären kan nu nämnda positiva sidor av person- och lokalkännedom komma att förbises.

Då riskerna för en oriktigt använd person- och lokalkännedom här skall behandlas, kan det vara av vikt att redan från början slå fast de påtagbart positiva värdena.

För sammanhangets skull har vidare under de följande båda rubrikerna, ”Egenvärde” och ”Värde ur utredningssynpunkt”, även inverkan för effektivitetens del berörts i sådana fall, där denna utan motsatsställning till rättssäkerheten kan dra fördel av person- och lokalkännedom.

Egenvärde.

Även om person- och lokalkännedom inte skulle komma till direkt användning på taxeringsnämndsstadiet — vilket i och för sig förefaller osannolikt — representerar redan dess förefintlighet ett egenvärde, som verkar återhållande mot felaktiga uppgifter. Även taxeringskalendern anses ju ha sin givna betydelse, även om den inte vädjar till folks ädlare känslor. Att de skattskyldiga och taxeringsnämndsledamöterna känner till varandra bör ju också normalt underlätta samarbetet. Redan härigenom kan möjligheterna att redan i första instans uppnå en riktig taxering ökas. Dessa förhållanden saknar emellertid för de sammanhang, som här avhandlas, större betydelse. De ha sitt största värde genom att medverka till ett effektivt och någorlunda smidigt taxeringsförfarande.

Värde ur utredningssynpunkt.

Lekmannadeltagandet vid taxering tjänar som motvikt till byråkratisering. En arbetskrävande fråge- och kontrollverk-

samhet från taxeringsnämndsordförandens sida och därav följande merarbete för de skattskyldiga kan sålunda ofta ersättas genom de valda ledamöternas kännedom om förhållandena. Denna kan också användas för att inrikta den utredande verksamheten på de enligt taxeringsnämndens uppfattning mest önskvärda fallen. Det kan i detta sammanhang ifrågasättas, om inte taxeringsnämnderna på ett tidigare stadium än vanligen sker borde sammankallas och därvid enbart för att lämna vägledande upplysningar för den utredande verksamheten. Om nämnden får tillfälle ta ställning till den utredande verksamhetens inriktning, torde den bli mindre benägen att träffa oöverlagda beslut.

Person- och lokalkännedom bör därför kunna utnyttjas redan vid utredningarnas inriktning, och på så sätt tjäna som en kompass för att visa, var uppmärksamheten i granskningsarbetet särskilt bör ökas.

Organisation.

Till ungefär 70 procent innehåller uppdragen som taxeringsnämndsordförande — med undantag för vissa nordliga län — av personer i allmän tjänst och härav till hälften av tjänstemän inom skatteväsendet i vidsträckt mening. Taxeringsordförandena ha ofta sina distrikt utom hemortskommunen och ha därför inte samma naturliga kontaktmöjlighet med de skattskyldiga som de valda ledamöterna. Kännedom om förhållandena tillförs sålunda i de lokala nämnderna framförallt genom de valda ledamöterna, som skall vara mantalsskrivna inom den kommun taxeringsdistriktet tillhör eller omfattar.

Enligt 13 § taxeringsförordningen stadgas vidare för lokalt distrikt att som le-

damöter olika inom distriktet förekommande grupper av skattskyldiga skall tillhöra nämnden och om möjligt ha kännedom om distriktets olika delar. För särskild taxeringsnämnd finns ingen föreskrift för ledamot att tillhöra förekommande grupp skattskyldiga och en för lokalt distrikts ledamot stadgad "nödig insikt" ersätts här med "särskild insikt och erfarenhet i de till nämnden hänförliga taxeringsfrågorna." Enbart handelsresande kan sålunda exempelvis utses som ledamöter i ett specialdistrikt härför, rörelseidkare för rörelsedistrikt etc. Någon skiljaktighet mellan lokal- och särskild nämnd i fråga om ledamots tillhörighet till inom distriktet förekommande grupp skattskyldiga behöver sålunda i praktiken inte framträda.

Det torde i sammanhanget vara av viss betydelse framhålla, att man icke genom ledamöterna avsett åstadkomma någon intresserepresentation för vissa grupper skattskyldiga utan enbart att tillföra taxeringsnämnden ökad sakkunskap ifråga om de företrädade grupperna. Besvärssakkunniga anför härom följande: "Det torde icke vara lämpligt att sammansätta taxeringsnämnden så att medlemmarna utses såsom företrädare för olika intressen, såsom är förhållandet t. ex. i hyresnämnd. Denna metod med intresserepresentation är främst användbar, då olika enskilda intressen stå emot varandra. Däremot lämpar den sig icke, då såsom i taxeringsförfarandet enskilda intressen stå mot allmänna. Taxeringsnämndens ledamöter böra därför utses efter samma grunder och intaga samma ställning, som regelmässigt tillkommer ledamöter i kommunala nämnder."

I den nuvarande situationen har ett offentligt erkännande av lokalkännedo-

mens värde lämnats genom att de nya taxeringsassistenterna i de särskilda nämnderna på sitt verksamhetsfält anses ha blivit placerade som spindlar i nätet. Genom den nya organisationen har däremot ledamöternas samlade kännedom om förhållanden i de nya särskilda nämnderna avsevärt nedgått.

Tillämpning.

I en tidigare artikel har jag framhållit vissa skäl, varför de deklarerade beloppen av taxeringsnämnderna ofta förutsätts vara för lågt upptagna. Trovärdigheten av den skattskyldiges uppgifter prövas till följd härav på olika vägar; det kan gälla deklarationen i dess helhet eller vanligtvis en viss detalj. Härvid kommer person- och lokalkännedomen till hjälp. Från entydiga schablonvärden bortses i sammanhanget.

Förfarandet torde vara följande. I taxeringsarbetet utgås i hög grad från antaganden; en inkomst eller kostnad presumeras under vissa allmänna förutsättningar normalt böra uppgå till visst belopp. Avviker beloppet från det normala, kan ledamöterna genom sin kännedom om förhållandena tänkas lämna en godtagbar förklaring. Är detta inte förhållandet, kan en ändring av taxeringen ifrågasättas. Taxeringshöjningar på grundval av nu nämnda bedömanden torde i huvudsak förekomma, där inkomsterna anses lägre eller kostnaderna högre än normalt.

Att generellt fastställa det normala eller genomsnittliga i taxeringssammanhang är ofta i och för sig svårt. Härtill kommer svårigheterna att beräkna den ekonomiska verkan av olika individuella förutsättningar — därvid personkännedomen skulle vara av särskild betydelse — att i ett större ekonomiskt sammanhang renodla resultatet av en viss åtgärd etc. En-

dast väsentligare skiljaktigheter från det normala kan därför föranleda ändring. Och härvidlag torde man i stort sett kunna klara sig person- och lokalkännedomens förutan.

Det är påtagbart, att normalbegreppet kommit att användas som en vattendelare vid taxering. Att höja inkomsten eller sänka kostnaden till det normala aktualiseras redan genom granskningen av deklarationen utan person- och lokalkännedom. Att däremot vid en normal inkomst eller kostnad höja inkomsten därutöver eller sänka den under det normala — vilket ur materiell synpunkt sannolikt vore vida betydelsefullare — fordrar person- och lokalkännedom i egentlig mening. Det kan gälla exempelvis en mer normal arbetsinsats, ovanligt billiga försäljningsresor, jordbrukares personbil används trots gårdens storlek inte alls för driften. En tillämpning av person- och lokalkännedomens på det sist antydda sättet har sannolikt än mindre förutsättningar att stå sig i händelse av besvär från de skattskyldiga.

Höjningar i sistnämnda hänseenden förekommer men av okunnighet, lojalitet eller liknande kan de skattskyldiga underlåta anföra besvär, fastän person- och lokalkännedomens utnyttjats på felaktigt sätt. För att förhindra detta måste ifrågasätta ändringar på grundval av kännedomens om förhållandena, i vart fall delges de skattskyldiga.

Person- och lokalkännedomens har emellertid åtskilliga andra viktiga användningsområden. Den kan anlitas för att ersätta men även för att komplettera en utredning och fyller i så fall en påtagligt viktig och självständig uppgift. Men den anlitas också regelmässigt för att pröva trovärdigheten av den skattskyldiges utredningar

eller uppgifter. Den kan sålunda å ena sidan utgöra ett led i själva bevisningen men å andra sidan utgöra ett viktigt hjälpmedel vid bevisvärderingen.

Ofullständiga deklarerationer.

Beträffande lokal- och personkännedomens användning torde böra framhållas, att den i stort sett saknar betydelse för rättsfrågorna. För sakfrågorna växer däremot dess värde, i den mån utredning saknas och inte går att erhålla för att få avgörande betydelse i sådana fall, där deklarationen uteblir även efter anmaning. För förvärvskällan tjänst ersätts kännedomens vanligen av s. k. baklängesräkning med utgångspunkt från den av arbetsgivarna betalda skatten. För de flesta förvärvskällor torde eljest dess betydelse stå i omvänd proportion till den grad av fullständighet som går att åstadkomma i fråga om deklara-tionsupplysningar från den skattskyldige.

Den utgör sålunda ett komplement till ofullständiga utredningar. Dess förefintlighet får emellertid — vid en ifrågasatt ändring till den skattskyldiges nackdel — aldrig ersätta den utredning, som efter anmaning bör förutsättas möjlig åstadkomma från den skattskyldiges sida.

Det sakliga underlaget med ledning av deklara-tionsuppgifterna.

En uppgift i taxeringsnämndsordförandens arbete är att begära komplettering av ofullständiga deklara-tionsuppgifter. En annan är att trots formell fullständighet i deklara-tionsupplysningarna spåra upp materiellt för låg inkomstredovisning. Det kan ifrågasättas om inte i detta avseende en ändring ifråga om person- och lokalkännedomens karaktär inträtt, så att den alltmer används som vittnesmål mot den

skattskyldige. Det har självklart inte varit i första hand detta syfte, som föresvävat exempelvis 1923 års taxerings-sakkunniga, då de talat om att bevara det förtroende, som otvivelaktigt funnes till stor del tack vare ortsrepresentanternas deltagande.

De skattskyldigas deklarationer lämnar för en taxeringsnämndsordförande i och för sig visst underlag för prövning av värdet av lämnade upplysningar inom nämnden på grundval av person- och lokalkännedomen. Från deklarationen kan erhållas uppgift om areal eller kreatursantal för jordbruket, bransch, omsättning eller bruttovinst för rörelseidkaren etc. Kontrolluppgifterna till deklaration ökar kännedomen, exempelvis om slag av gröda, etc. Om en skattskyldig redovisar inkomst av kommunala förtroendeuppdrag lämnar detta i vart fall uppfattning om det allmänna förtroende han åtnjuter. Innehavet av bil, segelbåt, sommarvilla, smycken etc. i förmögenhetssammanställningen lämnar upplysning om den skattskyldiges standard. Även deklarationens formella kvalitet, i den mån den skattskyldige upprättat den själv, kan lämna vittnesbörd om personliga egenskaper, ordningssamhet eller utbildning etc. De lämnade deklara-tionsuppgifterna kan vidare enligt föreskrifterna i 31 § 1 mom. taxeringsförordningen av den skattskyldige ha kompletterats med upplysningar, som på eget initiativ lämnats till förklaring av förmögenhetsökningar, låg bruttovinst etc. Upplysningar kan sedan på taxeringsnämndsordförandens initiativ kompletteras med exempelvis barnantal från mantalslängd, skatterestantier från exekutionsmyndighet, hyra från mantalsblankett etc. Även utan all kännedom om plats eller person och utan att ha haft någon kontakt med den skattskyldige kan taxerings-

nämndsordföranden följaktligen redan med ledning av deklarationen och tillhörande handlingar skapa sig en viss sakligt grundad uppfattning om den skattskyldige och deklara-tionsredovisningens sannolika trovärdighet.

Sådana renodlade och enkla fall, där inkomsterna visar bristande överensstämmelse med kontrolluppgifterna, medtas inte i detta sammanhang.

Praktisk användning.

I en år 1958 utarbetad Handledning för arbetet i taxeringsnämnd anges beträffande lokalkännedomen följande: "Vid föredragning av deklarationer som granskats av taxeringskonsulent torde i övrigt vikt böra läggas vid att den inom taxeringsnämnden företrädde lokal- och sakkännedomen nyttiggöres för åvägabringande av en riktig taxering. Detta gäller bl. a. sådana frågor som privatuttagens storlek, avdrag för lokalhyra, löner och kost till anställd personal samt den skattskyldiges egna levnads-kostnader och förmögenhetsförhållanden."

Lokal- och sakkännedomen kan som tidigare anförts bl. a. utnyttjas för att åstadkomma ett smidigare taxeringsförfarande, vilket i huvudsak blir förhållandet i sådana fall, där taxeringsnämndsordförandens tveksamhet om deklarationens riktighet kan hävas på grund av de valda ledamöternas lokalkännedom. Det ovan citerade får sålunda inte uppfattas avse att omedelbart nyttiggöra lokalkännedomen som underlag för en höjning av taxeringarna, exempelvis i form av reduktion av lokalhyra, lön till hembiträde, förhöjning av kostvärde etc., vilket ur rättssäkerhetssynpunkt vore otillfredsställande. I de i citatet angivna flesta fallen synes

istället en utredning vara det i första hand tillrädliga. Om de skattskyldiga vägrar lämna upplysning blir emellertid situationen en annan.

Kontantberäkningar anses för praktiskt taget alla inkomstagare, kanske främst jordbrukare och rörelseidkare, och bruttovinstberäkningar särskilt för rörelseidkare vara ett av de värdefullaste instrumenten för deklarationskontroll. Såväl kontant- som bruttovinstberäkningar uppgöres enbart med ledning av deklarationshandlingarna. Taxeringsnämnden ställs sedan inför den krävande uppgiften att avgöra skäligheten av kontantöverskottets storlek i relation till den skattskyldiges beräknade levnadskostnader eller att vid bruttovinstberäkningar ställa dessa i relation till normal bruttovinst. Beräkningen av levnadskostnadernas storlek blir i ovanligt hög grad beroende på taxeringsnämndens kännedom om förhållandena.

Såväl taxeringssakkunniga som sedermera departementschefen framhåller, att person- och lokalkännenheten på landsbygden är av särskilt stor betydelse för riktiga taxeringar. Uttalandet saknar närmare motivering men kan möjligen bygga på att lokal- och personkännedom kan brukas i större utsträckning på landsbygden än i städerna. Det kan emellertid förutsättas att något så subjektivt som person- och lokalkännenheten på landet även missbrukas. Om utredningar underlåtas i förlitan på lokal- och personkännedom kan rättssäkerheten på landsbygden bli sämre än i städerna.

Motiv till återhållsamhet.

Den konflikt som kan uppkomma för en samvetsgrann taxeringsnämnd vid tillämpning av lokal- och personkännedom,

åskådliggöres i följande uttalande av skattelagssakkunniga:

”Det är ej ovanligt, att skattedomstol undanröjer eller nedsätter en taxering med följande motivering: ”Enär, såvitt handlingarna utvisa, tillräckliga skäl ej förelegat att frångå klagandens självdeklaration, finner etc.”. En beskattningsnämnd har alltid att räkna med möjligheten av ett överklagande och torde därvid, även om den på grund av sin allmänna erfarenhet och sin mången gång goda person- och lokalkännenhet känner sig övertygad om det sakligt berättigade i en avvikelse, ej sällan anse sig tvungen avstå därifrån med hänsyn till svårigheterna att åstadkomma en bevisning, som kan väntas bli godtagen av skattedomstolarna. Även där bedömningarna helt eller huvudsakligen innebär uppskattning, exempelvis av hyresvärde eller avdrag för representationskostnader, där lokal- och personkännedom är av synnerlig betydelse men där det är förenat med stora svårigheter eller omöjligt att förebringa utredning i egentlig mening till stöd för en i och för sig välgrundad uppfattning, kan en beskattningsnämnd stundom få se sitt bedömande underkänt.”

Uttalandet visar, att en på person- och lokalkännenhet grundad uppfattning lätt kan få ett alltför dominerande inflytande. Det vill exempelvis inte till mycken fantasi för att föreställa sig följderna för de skattskyldiga om uppfattningar om arten eller omfattningen av den skattskyldiges restaurangbesök skulle bli vägledande för representationens avdragsgillhet.

Om en taxeringsnämnds uppfattning skall kunna användas som grund för höjning av taxeringar, måste ur rättssäkerhetssynpunkt först och främst uppställas den fordran, att alla utredningsmöjligheter

ter är uttömda. Taxeringsnämnden bör vidare vara väl medveten om otillförlitligheten av enbart uppfattningar. Lokal- och personkännedom i gängse mening, lär exempelvis sällan eller aldrig enbart kunna utgöra grund för avslag på besvär. Grunden är ju en helt annan, om avslag på besvär dikterats av att förmåner eller kostnader bedömts under- resp. överstiga de normala för exempelvis branschen. Det bör vidare i sammanhanget hänvisas till alla felkällor vid en vittnesutsaga. En ledamot eller en hel taxeringsnämnd kan betrakta sig som det allmännas part och enbart beakta utsagor till förmån för det allmänna. Vid de allmänna domstolarna ställs avgivna vittnesmål mot varandra. I taxeringsnämnderna utgör ledamöterna så att säga själva vittnen, som vanligen avge generella omdömen istället för vittnesmål, som grundats på iakttagelser vid ett bestämt tillfälle. Person- och lokalkännedom utgör sålunda en generaliserad slutledning, som grundats på iakttagelser vid ett eller ett par tillfällen. Sammanhanget med taxeringsfrågan kanske inte klart framgått. Förhållandena under ett helt beskattningsår, kan dessutom visa sig svårt särskilja från andra beskattningsår. Uttalandet inom en taxeringsnämnd sker vidare under fria former till skillnad mot vittnesutsagan inför rätta. Lägg här till allmänhetens misstänksamhet gentemot vissa grupper skattskyldiga eller viss skattskyldig. Den kan få betydande inflytande särskilt vid tillämpning av en på vaga uppfattningar stödd lokal- och personkännedom.

Huru förhåller det sig egentligen med person- och lokalkännedom? Ökar dess värde med närheten i rummet mellan exempelvis den valde ledamoten och den skattskyldige. Bli yrkesmän i samma

bransch pålitligare sanningsvittnen? Är kännedom om den skattskyldiges karaktersegenskaper eller levnadsbehov måhända den värdefullaste beståndsdel i person- och lokalkännedom? Skall den vidare förutsättas grundad på egen iakttagelse eller ökar värdet genom att exempelvis en samstämmig uppfattning mellan ledamöterna föreligger? Detta är säkert frågeställningar värda att fundera över.

När det till sist gäller en beräkning av levnadskostnaderna med stöd av taxeringsnämndens person- och lokalkännedom, finns det särskilt starka skäl hålla i minnet, att ledamöternas uppfattningar kan vara subjektiva, grundade på motsatsförhållanden, vaneföreställningar, bristande kunskap etc. och att de som vittnesmål mot den skattskyldige endast kan tillmätas ett mycket relativt värde. Bedömningarna kan urarta till rena byskvallret, där man dömer människors duglighet eller karaktersegenskaper på löpande band och utifrån detta åsätter taxering.

Sammanfattande synpunkter.

Det finns anledning anta, att person- och lokalkännedom på ett mera avgörande sätt kommer att utnyttjas i sådana fall där klara normer för värdesättningar saknas eller värderingarna eljest helt måste ske med hänsyn till de individuella förhållandena. Det kan gälla exempelvis förmån av personbil, som används i jordbruk eller rörelse, fördyrade levnadskostnader, reparations- och ombyggnadsarbeten etc.

Om deklaraionsuppgifterna är ofullständiga kan vidare person- och lokalkännedom bli av betydande värde.

I fråga om nedsatt skatteförmåga och skattebefrielse för dödsbo används den

för en behovsprövning av liknande slag som inom en socialvårdsnämnd. Denna uppgift ligger vid sidan av den vid taxering normala och bygger i stor omfattning på notoriskt kända och föga sammansatta förhållanden.

Vid användningen av person- och lokalkännedomen i övrigt förefaller två skilda målsättningar kunna urskiljas. Å ena sidan anlitas den för att fastställa, huruvida belopp och utgifter förtigits eller varit positivt felaktiga och å andra sidan för att — i händelse av oriktiga belopp och uppgifter men även oavsett detta — fastställa skäligheten av en viss post till att omfatta skäligheten av nettointäkten av en eller flera förvärvskällor.

Då taxeringsförfarandet syftar till att i möjligaste mån åstadkomma likformiga taxeringar och värderingsfrågorna är många, kommer sannolikt bedömandena ur enbart skälighetssynpunkt att överväga. De båda målsättningarna kommer vidare lätt att flyta samman av den anledningen, att sanningsenligheten i fråga om belopp och uppgifter inte sällan avgörs utifrån skäligheten.

Just på grund av dessa omständigheter är det angeläget framhålla, att helt andra krav borde ställas på bevisningens art och avvikelsernas motivering, då sanningsenligheten sättes i fråga. Med ledning av person- och lokalkännedomen anses exempelvis riktigheten eller sanningsenligheten av ett jordbruks- eller rörelseresultat i sin helhet eller antalet uppgivna resdagar vid resekostnadsavdrag kunna frångås. I sådana fall har man följaktligen fränkännt den skattskyldige heder och samvete. Detta måste betraktas som vida allvarligare än om hans värdesättning av viss förmån frångås, därför att denna inte överensstämmer med gällande normer.

Det förefaller därför betydelsefullt att i vart fall söka skilja de båda målsättningarna åt, ehuru gränserna ibland måste vara flytande.

Skattelagssakkunniga har i sin kritik av taxeringsnämndernas avvikelser anfört: ”I andra fall sker bedömning med hänsynstagande till lokal- och personkännedom och uppfattningar, som icke kommer till uttryck i handlingarna i målet och icke bringas till den skattskyldiges kännedom. Ett beslut kan därför framstå såsom mer godtyckligt än det i själva verket är.” Det kan mot detta uttalande invändas, att underlåtenhet att redovisa uppfattningar etc. många gånger torde ha berott på svårigheterna att göra det. Det kan rentav ifrågasättas, om inte godtycket skulle ha framträtt ännu grällare för de skattskyldiga, därest fullständig redovisning av skälen skett. Eller — vilket är naturligare — i sådana fall hade någon avvikelse sannolikt aldrig kommit till stånd. Överhuvudtaget framgår härav betydelsen att inför beslut om avvikelser, som i viss omfattning bygger på person- och lokalkännedom, särskilt noggrant diskutera motiveringen, innan beslutet fastställs.

Det är inte uteslutet, att orden ”person- och lokalkännedom”, som väl kan utnyttjas vid avdrag för nedsatt skatteförmåga och liknande är alltför konturlöst som begrepp och istället borde utbytas mot sakkännedom. Det är i vart fall på tiden att röja upp med begreppet person- och lokalkännedom, då just en felaktig tillämpning härav kan bidra till att minska allmänhetens förtroende för taxeringsnämnderna. Vid nuvarande höga skattesatser är det av särskild betydelse, att kännedomen om förhållandena inte utnyttjas på ett lösligt sätt utan med full insikt om person- och lokalkännedomens begränsning.